

EVIJÄRVEN KUNTA

EVIJÄRVEN KUNNAN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA EDUSKUNNALLE SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON SEKÄ PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA JA MAAKUNTIEN PERSUTAMISTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on Suomen historian suurin hallinnonuudistus, joka toteutessaan muuttaa koko suomalaista hallintojärjestelmää merkittävällä tavalla. Uudistuksella on merkittävä vaikutus kuntiin ja niiden itsehallintoon. Lähtökohtana uuden hallinnontason eli sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä vastaavan itsehallinnollisen tason (sote-maakunnat) muodostaminen. Maakuntien perustamisessa on kyse kokonaisvaltaisesta järjestelmämuutoksesta, jolla on monen tyyppisiä, mittavia ja vaikeasti ennakoitavia seurauksia ja vaikutuksia. Uudistukselle asetetut tavoitteet ovat haasteellisia, esimerkiksi kustannusten kasvun hillinnän osalta. Uudistuksen rahoitusmallista sekä taloudellisista vaikutuksista kokonaiskuvan muodostaminen on edelleen käytännössä hyvin vaikeaa. Erityisen haastavaa on arvioida uudistuksen kokonaisvaikutuksia ja taloudellisia vaikutuksia kuntiin.

Esityksessä ehdotetaan siirrettäväksi itsehallintoalueille vähemmän tehtäviä kuin viime hallituskaudella, mikä samoin kuin Uudenmaan erillisratkaisu, pienentää uudistuksen toteutumisen riskejä. Kuntien näkökulmasta sote-uudistuksen merkittävin muutos liittyy peruskunnan rahoitusmallissa tapahtuviin muutoksiin. Uudistuksen merkitys ja suuruusluokka huomioon ottaen olisi ollut ensiarvoisen tärkeää, että valtioneuvosto olisi tarjonnut kunnille, sote-kuntayhtymille ja muille keskeisille sidosryhmille tosiasiallisen mahdollisuuden osallistua uudistusta koskevaan valmisteluun huomattavasti enemmän.

Vallitseva pandemia on lisännyt kuntatalouden epävarmuutta merkittävästi ja lisäksi on otettava huomioon, että kuntatalouden tilanne oli jo ennen pandemiaa varsin heikko. On ilmeistä, että pandemiatilanne tulee kuormittamaan kuntia ja kuntayhtymiä, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa vielä pitkään, jolloin voimavarat sote-uudistuksen toimeenpanoon ovat kunnissa/kuntayhtymissä varsin rajalliset.

Uudistukselle on kuitenkin selkeä tarve väestön ikääntymisen, palvelukysynnän kasvun ja julkisen talouden paineiden vuoksi. Uudistuksen tavoitteet, terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen, palveluiden yhdenvertainen saatavuuden lisääminen ja kustannusten kasvun hillintä, ovat oikeita. Evijärven kunnan näkemyksen mukaan sosiaali- ja terveystalouden järjestämis- ja rahoitusvastuu tulee saada nykyistä leveämmille hartioille. Väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen heikkeneminen asettaa osan kunnista taloudellisesti pääsemättömän eteen, mikäli sote-palvelujen rahoitusvastuu edelleen säilyy kunnilla. Erityisen tärkeänä Evijärven kunta näkee perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraation. Perusterveydenhuolto ja siihen liittyvät sosiaalipalvelut sekä erikoissairaanhoidon tulee jatkossa tuottaa samassa organisaatiossa. Maakunnallisen palvelujen järjestämisen ja tuottamisen on kuitenkin perustuttava perustason vahvistamiseen, lähipalvelujen turvaamiseen sekä erikoissairaanhoidon tarpeen vähentymiseen. Näiden huomioiden kirjaaminen lakiesitykseen on ensiarvoisen tärkeää, ja perusteena myös kustannusten kasvun hillitsemiselle. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio on tärkeä asiakkaan sujuvien ja kustannustehokkaiden palvelujen turvaamiselle.

Lakiesityksen tavoitteena on tasavertainen ja tasapuolinen sote-palvelujen saanti. Tästä tavoitteesta on pidettävä kiinni. On ehdottoman tärkeää, että reuna-alueiden osalta palvelujen kattavuus, laatu ja saatavuus pysyvät vähintään nykyisellä tasolla.

Haastavaa on, että historiallisen suurta hallinnonuudistusta ollaan viemässä päätöksentekoon ennen kokemattoman taloudellisen, sosiaalisen ja terveydenhuollon kriisin aiheuttaneen koronaviruspandemian edelleen vallitessa. Tämän vuoksi Evijärven kunta näkee epätodennäköisenä, että hyvän lainsäädäntötavan edellyttämä huolellinen valmistelu ja vaikutusten arviointi sekä toimeenpano olisivat toteutettavissa esitetyssä aikataulussa. Suunnitellun aikataulun mukaan esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin vuoden 2023 alusta lukien ja voimaanpanolaki 1.7.2021. Ensimmäiset maakuntavaalit järjestettäisiin tammikuussa 2022 ja vaaleissa valittavan maakuntavaltuuston toimikausi alkaisi 1.3.2022. Aikataulu on erittäin kireä ja vaarantaa huolellisen valmistelun, kun huomioidaan se mittava työ, joka myös kunnissa ja kuntayhtymissä pitäisi tehdä uudistuksen onnistumiseksi. Rakenteellisen uudistuksen tavoitteisiin pääsy edellyttää palveluiden sisällöllistä uudistamista. Erityinen huoli liittyy muutosta tukevien valtionavustushankkeiden toteutumiseen tilanteessa, jossa kunnat ja kuntayhtymät ovat sitoneet merkittävästi voimavaroja koronaepidemian hoitoon ja myös jatkossa joutuvat sitomaan voimavaroja pandemian taloudellisten, terveydellisten ja sosiaalisten jälkivaikutusten hoitoon.

Uudistus vaikuttaa kuntien toimivaltaan ja tehtäviin merkittävästi. Tällä hetkellä kunnilla on mahdollisuus laajojen monitoimialaisten kokonaisuuksien johtamiseen ja monipuoliseen keinovalikoiman tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen, kun sosiaali- ja terveystaloudet on integroitu muihin hyvinvointi-palveluihin sekä laaja-alaisesti terveyttä edistäviin palveluihin. Uuden hallinnon tason syntymisen riskinä on eri toimijoiden eriytyminen sekä erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuiden pirstaloituminen. Muun muassa tähän liittyen Evijärven kunta ei tue esitystä kuraattori- ja psykologitehtävien siirtymisestä sote-maakunnille. Kouluissa tarve on yhä enemmän moniammatillisille toimijoille ja heidän väliselle yhteistyölle. Evijärven kunnan mielestä koulupsykologin ja kuraattorin palvelut tulee olla lähipalvelua ja se toteutuu parhaiten kunnan omana toimintana. Moniammatillinen ja sujuva yhteistyö maakunnallisten sote-palveluiden kanssa opiskeluhollossa on kuitenkin erittäin tärkeää.

Uuden hallintotason perustaminen ja hallinnollisten organisaatioiden lisääminen on haasteellista. Sosiaali- ja terveystaloudet järjestäjän näkökulmasta lakiesityksen tavoitteet voisivat olla saavutettavissa ilman uutta hallinnollista organisaatiota, nykyisellä lainsäädännöllä. On kuitenkin huomioitava, että kuntien taloudellisesta näkökulmasta on perusteltua toteuttaa sote-maakunta itsehallinnollisena alueena. Lainsäädännöstä toivotaan kuitenkin mahdollistavaa, jotta maakunnilla olisi mahdollisuus luoda oman maakunnan näköisiä ratkaisuja, jossa huomioitaisiin maakunnan erityispiirteet palvelujen järjestämisessä.

Esityksen mukaan sote-maakuntien rahoitus perustuisi valtion rahoitukseen. Sote-maakunnille ei ainakaan toistaiseksi ehdoteta verotusoikeutta. Maakuntiin kohdistuisi myös varsin tiukkaa valtionohjausta. Maakuntien kanssa vuosittain käytävissä neuvotteluissa ohjattaisiin sote-maakuntaa sosiaali- ja terveystaloudet järjestämistehtävässä. Neuvotteluissa olisi mahdollisuus antaa toimenpide-ehdotuksia koskien esimerkiksi tuotantorakennetta, vähäistä suurempia palveluhankintoja, vuokratyövoimaa sekä investointeja, jotka esitysluonnoksen mukaan olisivat luvanvaraisia ja tiukasti säänneltyjä. Valtionohjaus olisi varsin voimakasta, myös maakunnan operatiivista toimintaa koskevissa kysymyksissä, mikä ei ole uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua. Vahva valtionohjaus on ristiriidassa maakunnan vahvaa järjestämisvastuuta korostavan tavoitteen kanssa. Vahvan valtionohjauksen haasteena on sote-maakuntien byrokraattisuuden lisääntyminen, jäykkyys ja muutoshitaus. Tämä vaarantaa kustannustehokkaan, ketterän kehittämisen. Riskinä näin vahvassa valtion ohjauksessa on jopa byrokratian lisääntymisestä johtuva hallinnon kulujen kasvu.

Sote-uudistuksen toteuttamiseen liittyvät omaisuusjärjestelyt ja kiinteistöjen siirto tulee voida tehdä ilman varainsiirtoveroa. Siirtymävaiheen tulee olla myös riittävän pitkä, jotta kunnat ehtivät tehdä tarpeelliset järjestelyt ja huomioida olemassa olevat sopimukset. Siirtymää ja kompensatiota kos-

kevat ratkaisut eivät saa myöskään olla liian rajoittavia. Irtaimiston siirtyminen korvauksetta kunnilta sote-maakunnille on kohtuuton. Myös kuntayhtymissä irtaimiston siirtyminen peruspääomaa alentamalla on kohtuuton. Luonnoksen ehdottaman mallin mukaan varallisuus siirtyy veloituksesta, mutta mahdolliset velat jäävät kuntien/kuntayhtymien vastuulle. Kuntayhtymien alijäämien kattaminen ennen kuntayhtymän siirtämistä sote-maakuntaan on kohtuuton, sillä koronaepidemia on aiheuttamassa merkittäviä alijäämiä kuntayhtymille ja alijäämien kattaminen näin tiukalla aikataululla on jäsenkunnille kohtuutonta.

Kolmen vuoden sopeutumisaika kiinteistöjen osalta on kunnille aivan liian lyhyt aika. Lisäksi ehdotettu kompensatiojärjestely on riittämätön. Tämän osalta vaikutukset ovat suuremmat erityisesti pienissä kunnissa ja maaseudulla, joissa kiinteistöjen vaihtoehtoinen käyttö on vaikeampaa. Monet kunnat ovat panostaneet sote-kiinteistöjen kunnan ja toiminnallisuuden parantamiseen. Nämä on huomioitava täysimääräisesti kunnille.

Esityksen mukaan sote-maakuntien rahoituksessa huomioidaan vuosittain etukäteen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu 80 prosenttisesti, kustannustason nousu sekä sote-maakuntien mahdolliset uudet tehtävät. Rahoitus tarkistetaan koko maan tasolla jälkikäteen vastaamaan toteutuneita sote-kustannuksia, jotta sote-maakunnilla on edellytykset hoitaa niille osoitetut tehtävät. Sote-maakunnille rahoitus kohdistuisi rahoituslain määräytymistekijöiden mukaisesti laskennallisena rahoituksena, eikä tarkistuksessa arvioitaisi laskennallisen rahoituksen riittävyyttä yksittäisen sote-maakunnan tehtävien hoitamiseen. Toteutuneet kustannukset tulisi huomioida maakuntakohtaisesti, jotta sote-palvelujen riittävä rahoitus voidaan turvata toteutuneisiin kustannuksiin perustuen.

Evijärven kunta pitää huolestuttavana, että uudistuksen kustannussäästövaikutuksia tai vaikutuksia tuottavuuteen tai talouteen ylipäätään ei ole esityksessä pystytty osoittamaan. Päinvastoin toivottujen vaikutusten, kuten säästöjen, saavuttaminen on esitysluonnoksenkin mukaan epävarmaa, etenkin lyhyellä aikavälillä. Lisäksi uudistuksen toteuttamisesta syntyisi merkittäviä muutuskustannuksia, joiden kattaminen haastavassa kuntataloustilanteessa tulee olemaan vaikeaa. On tarkoituksenmukaista, että valtakunnallisen uudistuksen toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset rahoittaa valtio. Valtion varaama rahoitus tähän vaikuttaa kuitenkin alimitoitettulta.

Pelastustoimen osalta Evijärven kunta yhtyy Etelä-Pohjanmaan Pelastuslaitoksen lausuntoon.

Evijärvellä 21.9.2020

EVIJÄRVEN KUNNANHALLITUS

Marja-Leena Kultalahti
kunnanhallituksen varapuheenjohtaja

Mikko Huhtala
vs. kunnanjohtaja